

BJ CRAWFORD

Korinpunojan KÄSIKIRJA

MINERVA

Korinpunojan KÄSIKIRJA

BJ CRAWFORD

Korinpunojan KÄSIKIRJA

Puno 18 kaunista koria ja
opettele kädentaitoja

Englannin kielestä suomentanut Eva Katajamäki

Englanninkielinen alkuperäisteos:

Basketry Basics: Create 18 Beautiful Baskets as You Learn the Craft

Copyright © 2019 BJ Crawford

Kaikki oikeudet pidätetään. Mitään tämän teoksen osaa ei saa ilman julkaisijan kirjallista suostumusta monistaa tai käyttää missään muodossa eikä millään keinoin - graafisesti, sähköisesti tai mekaanisesti, mukaan lukien valokopioinnin tai tietojen tallennus- ja hakujärjestelmät.

Tämän kirjan tai sen osan skannaaminen, lataaminen tai jakaminen internetin tai minkään muun järjestelmän kautta ilman julkaisijan suostumusta on laitonta ja lain mukaan rangaistava teko. Pyydämme ostamaan vain auktorisoituja kappaleita ja kieltäytymään osallistumasta tai suosimasta copyright-suojattujen materiaalien sähköiseen piratismiin.

Kannen design: Danielle Farmer

Kaikki valokuvat: Esther Holsen, ellei toisin mainittu.

Kirjasin: Gotham, News 702, & Praticle

Suomenkielinen laitos:

© Minerva Kustannus, 2022

www.minervakustannus.fi

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Suomenkos: Eva Katajamäki

Suomenkielinen kansi ja tekstitaitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-445-4

Painettu EU:ssa, Livonia Print, 2022

Kaikille kurssilaisilleni, niin entisille,
nykyisille kuin tulevillekin,
jotka ovat opettaneet minulle niin paljon
ja olleet inspiraationi lähde

SISÄLLYS

Kiitokset	8
Johdanto	9

KORINPUNONNAN PERUSTYÖKALUT, MATERIAALIT & TEKNIIKAT	10
Työkalut	10
Materiaalit	10
Rottinkityön erityispiirteet	11
Punontatekniikat	13

MUOTOILU JA SOMISTEET	37
Ristipistoraitainen suippo kori	37
Kiehkurakori X- ja O-kuvioin	41
Pikkutavarakori	45

NÄIN PÄÄSET ALKUUN	22
Peruskori	22
Muffinikori	31
Pieni ostoskori	34

VÄRI	48
Yksinkertainen neliönmuotoinen kori	48
Pyöreäsuinen kori	52
Suorakaiteen muotoinen hirsimökkikori	55

RIPUSTETTAVAT KORIT	58
Olkahihnakori.....	58
Kirjekori.....	62
Valkosipulikori.....	66

UUSIA PUNOKSIA.....	81
Kissanpääkori	81
Pätkäkori	85
Kätevät korit kylpyhuoneeseen	90

PYÖREÄT POHJAT	70
Ruukunsuojus.....	70
Pääsiäiskori	75
Spiraalitoimikaskori	78

Loppusanat.....	94
Hakemisto	95
Ronttinkia myyviä liikkeitä Suomessa.....	95
Korिताiteilijoita	96
Kirjan tekijästä	96

Kiitokset

Ensimmäiseksi haluan kiittää kustantajaani Schiffer Publishing Ltd:ia, joka antoi minulle mahdollisuuden tämän kirjan julkaisemiseen. Samoin kiitän laajaa perhettäni ja Earth Guildin henkilökuntaa heidän antamastaan tuesta ja ymmärryksestä. Työni ei olisi onnistunut ilman tiloja, jotka he antoivat käyttöni. Erityiskiitokset lähetän Esther Holsenille, joka kannusti, rohkaisi ja tuuppi minua valokuvauksiin, jotka olisin siirtänyt ”ensi viikoksi”. Ilman hänen läsnäoloaan ja kulloinkin tekeillä olleen korini valokuvausta minun olisi ollut paljon vaikeampi näyttää tuleville lukijoilleni jokaista haluamaani korinteon vaihetta. Kiitän myös aviomiestäni Budia elämäni rikastuttamisesta monin tavoin. Erityisesti olen kiitollisuudenvelassa Rachel Steinille, jonka viehättävässä kodissa useimmat valmiit korit valokuvattiin, ja Estherille vielä niiden kuvaamisesta.

Johdanto

Ennen kuin ihmiset alkoivat asuttaa maapalloa, linnut jo punoivat korejaan limittämällä kuituja sattumanvaraisesti mutta huolellisesti suojatakseen jälkeläisiään ja luodakseen niille mukavat oltavat. Niinpä mikään inhimillinen kulttuuri ei voi omia korien keksimistä itselleen eikä mikään ihmisryhmä tai seutu voi ilmoittaa olevansa niiden synnyinseutu, sillä koreja on käytetty kaikkialla keräilyyn ja kantamiseen ja valmistettu tarpeen mukaan helposti saatavilla olevista materiaaleista. Näppärät sormet ja hämmästyttävän kätevä peukalo punoivat kasvien ja eläinten kuituja hyödyllisiin muotoihin kulloiseenkin käyttötarkpeeseen. Monet korit olivat kauniita, ja joitakin harvoja hyvin vanhoja koreja on säilynytkin, mutta useimmissa design määräytyi käytön mukaan – oikea koko ja muoto käyttötarkoitukseensa. Nykyään muovija paperipussit ovat vallanneet esivanhempiemme kantamien punottujen korien tehtävän, ja niinpä korit ovat useimmille meistä lähinnä koriste-esineitä. Tekeepä koreja sitten käyttöön tai vain katseltaviksi, niiden tekeminen johtaa meidät juurillemme. Korinpunonta ei liene vanhin ammatti, mutta varmasti yksi tarpeellisimmista.

Kädentaidot ovat olleet minun elämäni punainen lanka. Opin virkkaamaan 7-vuotiaana, neulomaan 12-vuotiaana, ja 14-vuotiaana tein jo omat vaatteeni. 16-vuotiaana suunnittelin ja valmistin pukuja lastenteatterille, ja kolme vuotta myöhemmin olin jo Boston Ballet Companyn esimies. Vuonna 1970

perustin lähisukulaisten kanssa käsityötarvikeliike Earth Guildin Massachusettsiin. Sieltä muutimme 1976 Pohjois-Carolinan läntiseen vuoristoon, Ashevilleen kaupunkiin, jossa Earth Guild nykyään sijaitsee.

Koreja aloin valmistaa vuonna 1971. Ensimmäiset yritelmäni olivat kömpelöitä, kutakuinkin muodottomia, ja enimmäkseen tein niitä kierretystä tai punotusta kuidusta, joten kutsuin niitä ”luonnonmukaisiksi” – elettiin näet 70-luvun alkua. Korinpunonnasta oli hyvin vähän ohjekirjoja, ei juuri kursseja eikä tietenkään internetin keskusteluryhmiä. Useimmat löytämäni kirjat käsittelivät Amerikan alkuperäiskansojen historiaa, ja niissä oli kyllä suurenmoisia kuvia valmiista koreista, mutta ei lainkaan vaihe vaiheelta eteneviä ohjeita. Oli myös partiopojille suunnattuja puutyökirjoja, jotka eivät myöskään oikein innostaneet. Olin siis oman itseni varassa keksimässä pyörää uudestaan, kunnes Virginia Harvey julkaisi kirjansa *The Technics of Basketry* vuonna 1974. Se avasi minulle uuden maailman. Siitä lähtien olen tehnyt koreja rottingista, puulastuista, metallilangasta sekä paperista ja kuiduista.

Niinpä kirjani tavoite on avata lukijallekin korinpunonnan maailma. Jokaisen tekemäsi korin myötä karttavat sekä taidot että itseluottamus. Olen liittännyt kirjaan myös joukon ystäväni punomia koreja ja toivon, että ne tuottavat lukijalle yhtä paljon iloa ja inspiraatiota kuin itse saan niitä katsellessani.

Carla ja Greg Filippelli, *Koppa*, 2014.
Aukko 46 x 51 x 48 cm.
Käsinvärjätty litteä ja pyöreä rottinki, kaaospunonta.
Kuva taiteilijan.

BJ Crawford, *Korkea uurna*, 1996. 23 x 33 cm.
Värjätty litteä, puolisoikea ja pyöreä rottinki. Ranskalainen raidoitus.
Kuva Esther Holsen.

KORINPUNONNAN PERUSTYÖKALUT, MATERIAALIT JA TEKNIIKAT

Työkalut

Korien valmistamiseen tarvitaan vain vähän työkaluja, joista useimmat löytyvät kotoa, tai ne voi hankkia pikkurahalla. Näillä pääsee alkuun:

- terävät puutarha- tai taloussakset leikkaamiseen
- taskuveitsi tai vaihtoterällinen partaveitsi vuolemiseen
- paperisakset muotoiluun
- eri karkeusluokkien hiekkapapereita hiomiseen
- naskali tai puikko punoksen aukkojen säätämiseen
- mittanauha ja kynä merkintöjen tekemiseen
- neulakärkipihdit taivuttamiseen ja laskostamiseen
- pyöröpihdit tarttumiseen
- pyykkipoikia, metalliklipsejä tai muovisia nippusiteitä pitämään materiaaleja paikallaan
- sanko liottamiseen
- suihkupullo materiaalin kostuttamiseen työstön aikana.

Ainoa ehkä tuntemattomampi työväline saattaa olla puikko. Se on pienen naskalin kokoinen nahkatyöväline. Puiikon tylppäpäinen terä on litteä. Se on mainio apu korinpunonnassa ja yksi lempityökaluistani. Oma työkalupakkini kyllä painaa vähintään 9 kg, koska katson tarvitsevani joka ainoaa klipsiä, piikkiä ja puristinta, jonka löydän. Todellisuudessa käytän kuitenkin vain murto-osaa pakkini aarteista. Jokaisella korinpunojalla on omanlaisensa työkalusarja. Joku ei osaa työskennellä ilman painoviivainta, toinen taas pitää erityisiä tiivistystyökaluja välttämättöminä. Onkin hauskaa huomata, mitkä työkalut osoittautuvat omiksi suosikeiksi.

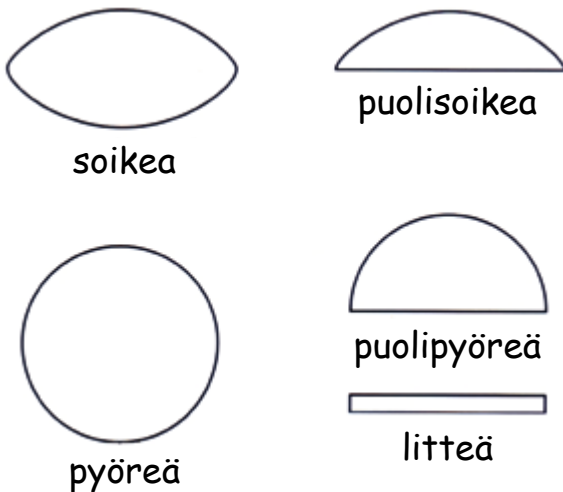

Materiaalit

Koreja voi punoa melkein mistä tahansa joustavasta materiaalista, olipa se peräisin luonnosta tai ei, kuten lehtipuiden varvuista, köynnöksistä, ruohoista, langoista, metallilangasta ja paperista. Useimpien tämän kirjan korien materiaali on ydinrottinki. Ydinrottinki on palmujen sukuun (*Calamus*) kuuluvan rottinkipalmun työstettyä sydänosaa. Rottinkipalmu kasvaa Indonesian viidakoissa, ja se levittäytyy metsäpohjalle ja kiipeilee tarttumalla puiden runkoihin. Metsurit kaatavat köyn-

nökset 2,5–3,5 m:n runkoina, joiden halkaisija on 5–10 cm. Kokonaiset tai pituussuunnassa halkaistut rungot käytetään rottinkiteollisuudessa. Niistä myös meistetään tarkkoja mitoituksia, leveyksiä ja muotoja korinpunontarottinkia varten: pyöreitä, litteitä, puolisoikeita, soikeita ja puolipyöreitä.

Rottinki on luonnonmateriaalia ja siis hyvin monivivah-teista. Askarteluliikkeissä sitä myydään 450 g:n vyyhteinä, ja sitä voi värjätä tai käyttää luonnonvärisenä, vaaleanruskeana. Kun tarkastelee vyyhtiä, huomaa, että jokainen rottinkisäie on erilainen. Jotkut ovat jäykkiä, toiset taipuvat, jotkut ovat paksumpia, toiset ohuempia. Jokaiselle löytyy kuitenkin käyttöä. Jäykemmät pätkät soveltuvat *loimiin*, jotka muodostavat korin kehyyksen, kun taas taipuisammista tulee parempia *kuteita*.

Litteässä rottingissa on oikea ja nurja puoli. Oikea puoli tuntuu sileältä, nurja puoli taas karhealta, ja siksi se useimmiten tulee korin sisäpuolelle. Jos rottinkia varovasti jännittää ja taivuttaa, karhealta puolelta ponnahtaa esiin pieniä karvoja. Yleensä oikean ja nurjan puolen erottaa helposti, mutta jotkin rottingit tuntuvat sileiltä molemmilta puolilta. Mitä vähemmän eroa huomaa, sitä vähemmän sillä on merkitystä, mutta yritä aina kuitenkin sijoittaa karhea puoli työn sisäpuolelle, ellei mallissa nimenomaan haluta karheaa puolta päällepäin.

Puolisoikea ja puolipyöreä rottinki ovat toiselta puolelta litteät ja toiselta kuperat. Litteä puoli tulee yleensä korin sisäpuolelle, kupera ulkopuolelle. Soikeat ovat mantelinmuotoisia ja teräväkärkisiä, ja niiden molemmat sivut ovat kuperat.

Rottingista valmistetaan myös *tuolinpäällisiä* ja *rottinkinauhaa*. Ne on leikattu rottingin rungon ulommasta kerroksesta, kuoren ja ydinosan välistä. Koska tätä kerrosta on rungossa rajallinen määrä, se on yleensä kalliimpaa. Sen päällyspuoli on liukasta ja kiiltävää.

Rottinkityön tekniikat

Rottingin on oltava aina kosteaa, kun sitä työstetään. Yleensä 3–5 minuutin liotus riittää, koska rottinki imee vettä helposti. Korin reunusmateriaali on paksumpaa, joten se saattaa tarvita 10–15 minuutin liotuksen. Huomaa, että kostea rottinki laajenee, kun se imee vettä sisään. Sijoita siis rottinkisäikeet hyvin tiukasti toisiaan vasten, sillä niiden väli laajenee, kun ne kuivuvat. Anna korin kuivua, ja juuri ennen reunukseen siirtymistä tiivistä säikeet lopullisesti alhaalta ylöspäin.

Rottingin pienet karvat ovat korintekijän riesa. Nämä ärsyttävät pienenpienet kuidut, joita ilmaantuu kaikkialle korin pintaan, ovat kuitenkin juuri se juju, joka tekee rottingista joustavan, kestäväen ja mainion korimateriaalin. Mieluiten karvat tosin haluaisi hävittää kokonaan, mutta täysin eroon niistä ei pääse. Jos rottinki pääsee kastumaan liikaa tai jos sitä työstää liian kuivana, karvoja nousee enemmän. Myös rottinkien liiallinen hinkkaaminen toisiaan vasten lisää karvojen määrää. Jopa huokailu saa karvat pystyyn! Mitä tutummaksi materiaalin käsittely käy, sitä paremman näppituntuman siihen saa.

Karvat voi polttaa pois Bunsen-lampulla, kaasuliekillä tai fondue-polttimella, mutta vaarana on, että kori syttyy palaamaan. Karvojen leikkaaminen valmiista korista on helppoa mutta ikävyyttävää. Hiekkapaperilla hiominen taas ei auta ollenkaan vaan nostattaa vain lisää karvoja. Niinpä tärkeintä on yrittää välttää karvojen ilmestyminen ja leikata niitä pois mahdollisimman paljon ennen punomisen aloittamista. Älä koskaan yritä kiskoa niitä, sillä se saattaa vahingoittaa materiaalia. Yritä sijoittaa rottinkikuteet loimien väliin siten, etteivät kuteet liu'u toisiaan vasten ja että ne asettuvat heti oikeaan paikkaan – haastavaa aloittelijalle. Mitä enemmän koreja punoo, sitä vähemmän niihin tulee karvoja. Harjoitus ei aina tee mestaria, mutta lähes aina se parantaa tulosta.

Käsittely ja varastointi

Rottinkia myydään yleensä noin puolen kilon vyyhteinä. Jos vyyhdin avaa huolimattomasti, on tuloksena uskomaton sekasotku, erityisesti pyöreän rottingin kanssa. Kannattaa avata kaikki sidoslangat, paitsi se joka pitää päitä yhdessä, ja antaa rottingin sitten hitaasti oieta kiharaiseksi. Irrota jäljellä oleva kumilenkki. Kun irrotat yksittäistä säiettä nipusta, pyydä jotakuta pitämään koossa sidottuna olleita päitä. Jos apukäsiä ei ole saatavilla, laita päät ikkunan tai vetolaatikon väliin tai käytä tiiliskiveä painona samalla, kun nyt irrallaan olevaa toista päätä varovasti, jotta nippu ei sotkeudu.

Useimmat korit on tehty erikokoisista säikeistä ja harvoin yhteen koriin menee koko vyyhti. 1,3 cm:n levyinen puolisoikea rottinkivyyhti riittää seitsemään koriin, kun taas 1,6 cm:n levyisestä litteiden rottinkien vyyhdistä saa vain kolme koria. Niinpä materiaalia jää aina yli tarpeen. Säilytä rottingit paperikassissa,

älä koskaan muovissa, etteivät ne homehdu. Itselläni on tapana pitää jokainen leveys omassa kassissaan, johon merkitsen koon. Näin pysyn kärryillä, mitä minulla on varastossa.

Sangat

Sangalla voi muuttaa täysin korin luonnetta ja parantaa sen käytettävyyttä. Valmiita sankoja on kolmea perustyyppiä: U-, D- ja kääntyvä sanka. U-sanka liitetään melkein valmiiseen koriin juuri ennen reunuksen viimeistelyä. Joihinkin U-sankoihin on veistetty lovi, jolla sanka lukkiutuu reunukseen. Jos lovea ei ole, sanka köytetään tai liimataan paikalleen. D-sangat kiinnitetään heti aluksi jo pohjaa punottaessa, ja ne muodostavat osan korin kehystä. Kääntyvät sangat toimivat saranoilla ja laskeutuvat reunusta vasten, kun niitä ei käytetä. Näin ne helpottavat tavaroiden lastaamista koriin ja niiden purkamista pois. Kääntyvien sankojen malli on joko U (lovellisia tai lovetomia) tai D. Useimmat sangat on hiottava kevyesti hiekkapaperilla ennen kiinnittämistä. Jos haluat viimeistellä sankojen pinnan ohuella puunkäsittelyainekerroksella, mikä ei ole välttämätöntä mutta pitää sangat uuden näköisinä, levitä se ennen sankojen kiinnittämistä. U-sangoista on myös kevyempi love-ton versio. Useimmiten ne päällystetään vaikkapa kieputtamalla.

Sankoja ei yleensä lioteta, ellei niiden muotoa halua muuttaa. Jotkin sangat on liimattu vesiliukoisella liimalla, ja ne saattavat irrota liitoksistaan, jos ne jättää liian pitkäksi aikaa veteen.

Alma Lambert, *Ostoskori, punottu sanka*, 2018.

27 x 46 x 13 cm.

Värjätty ja luonnonvärinen rottinki ja rottinkinauha. Punonta antaa yksinkertaiselle sangalle hienostuneen vivahteen.

Kuva Esther Holsen.

Loimet ja kuteet

Loimet muodostavat ensin korin pohjan, ja ne taitetaan sen jälkeen muodostamaan korin seinämät. Kuteet punotaan vuorotellen loimien päältä ja alta. Kuteet mutkittlevat yleensä S-käyrinä loimien ympäri, kun taas loimet pysyvät suorina.

Kirjan ohjeet on laadittu oikeakätisille. Monissa työvaiheissa kätisyydellä ei ole juuri merkitystä, mutta jotkut saattavat olla vasenkätisille helpompia, jos ne tekee päinvastaiseen suuntaan. Esimerkiksi useimmat oikeakätiset pujottelevat mieluummin vastapäivään, kun taas moni vasuri kokee myötäpäivään työskentelyn luontevammaksi. Muuta siis ohjeita vapaasti niin, että ne tuntuvat itsellesi sopivilta.

Sekoita itse värisi

Kaupoista on saatavissa värjättyäkin rottinkia, mutta värjääminen on toisaalta helppoa ja hauskaa. Rottinkia voi värjätä millä tahansa kotitaloudessa käytettävällä värjäysaineella, kunhan se soveltuu puuvillalle. Erimerkkiset värjäysaineet saatta-

vat koostua erilaisista pigmenteistä. Niinpä yhden tuotemerkin punainen saattaa olla erilainen kuin toisen. Värejä on vaikea saada täysin täsmäämään, ja niiden sekoittaminen on vielä hankalampaa. Tärkeintä kuitenkin on, että löydät lopulta mieleisesi sävyn. Jos käytät korivärejä, seuraa tarkoin pakkauksen ohjetta. Vaikka käyttämässäsi värjäysaineessa ei olisi ohjeita rottingille, selviät muutamia yleisohjeita noudattamalla. Niputa säikeet löyhästi ja upota hetkeksi veteen. Aseta kosteat säikeet tarpeeksi suureen astiaan, jossa ei ole läikky-misvaaraa, ja kaada kuuma väriliuos päälle. Mitä kuumempi väriliuos on, sitä nopeammin väri tarttuu. Anna värin imeytyä rottinkiin niin kauan, että liuos on jäähtynyt. Jos haluat saada tasaisen väripinnan, ota rottingit pois liuoksesta jäähtymisen aikana useampaan kertaan ja järjestele ne uudestaan. Huuhtele lopuksi kunnolla. Väri valuu helposti säikeeltä toiselle, joten ole tarkkana, etteivät ne jää liian märäksi.

BJ Crawford, *Pullea kori*, 1996. 25 x 25 cm.

Värjätty ja luonnonväriäinen rottinki. Huomaa, miten liukuvärjätty rottinki muodostaa mielenkiintoisen kuvioinnin.

Kuva Esther Holsen.

Myös kokonaisen valmiin korin voi värjätä, kunhan värjäysastia on niin suuri, että korin voi upottaa sinne kokonaan. Ole varovainen sankojen kanssa, sillä liimaukset voivat aueta kuumassa vedessä. Yleensä uudelleen liimaaminen auttaa, kunhan sen tekee mahdollisimman pian. Mitä kauemmin aikaa kuluu, sitä suurempi on vääntymisriski ja sitä kovempi työ saada rottinki entiseen muotoonsa. Mikään väriaine ei ole täysin värinpitävä, ja kaikki värit haalistuvat, erityisesti jos ne ovat auringonvalossa. Rottinki taas tummuu luonnostaan ajan myötä.

Jotkut haluavat viimeistellä korinsa puunpetsausaineella, öljyllä tai jopa maalilla. Itse olen sitä mieltä, että korin pitää saada hengittää ja ilman tukahduttamista se elää pidempään, mutta valinta riippuu kunkin mausta ja korin käyttötarkoituksesta.

Dianne Kennedy, *Angien päivä*, 2003. 20 x 15 x 13 cm.

Värjätty litteä ja puolisoikea rottinki. Lämmin sävy on saatu viimeistelemällä kori väriaineella.

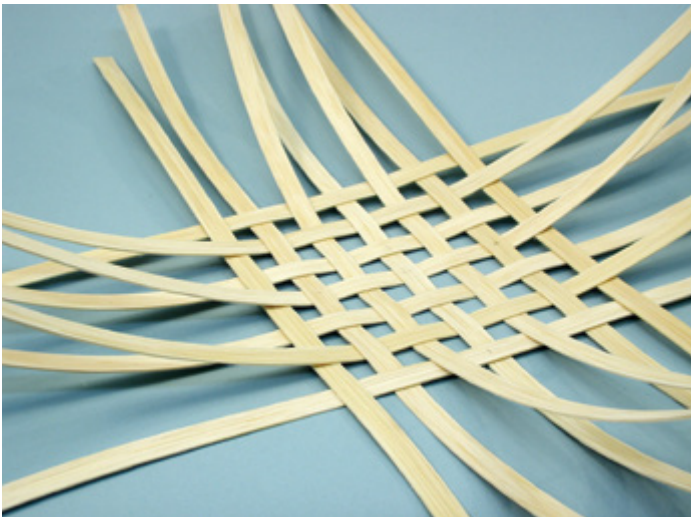
Kuva Esther Holsen.

Punontatekniikat

Punonnan rakenteet

Seuraavassa jaksossa saattaa olla asioita, jotka jäävät ensilukemalla hämäräksi, mikä on aivan ymmärrettävää. Jos jotakin kohtaa ei hahmota pelkästään lukemalla, se aukenee kyllä, kun pääsee oikeasti punomaan korja. Lue siis läpi, tutki kuvia ja poimi mieleesi niin paljon kuin pystyt, mutta jatka sitten eteenpäin ja aloita punonta. Älä siis jumitu tekstiin.

Paltina on sidoksista yksinkertaisin. Koska korinpunonta alkoi kehittyä eri puolilla maailmaa, samoille tekniikoille on usein monta nimeä. Punomisen ohjetaulukoissa ensimmäinen numero tarkoittaa niiden loimien lukumäärää, joiden päältä kuteen on kuljettava, ja seuraava numero taas niiden loimien määrää, joiden alta kude menee. Niinpä palttinapunos on 1-1, yksinkertaisin punosrakenne: yhden päältä, yhden alta, yhden päältä, yhden alta – niin pitkälle kuin tarpeen. Kuteiden sisään-työnnot ja ulosvedot vuorottelevat kerros kerrokselta pitkin seinämää. Muodostaessaan korin seinämiä kuteet tekevät S-käyrää loimien ympäri, jotka puolestaan pysyvät suorina. Korin pohjassa kude useimmiten punotaan harvaksi, seinämissä kuteet taas painetaan tiiviisti toisiaan vasten.

Kimme eli *kolmoispunos* on samanlaista kuin fitsipunonta, mutta siinä on kahden kuteen sijasta kolme ja ne punotaan kahden päältä ja yhden alta vuoronperään samalla, kun ne kiedotaan toistensa ympäri.

Kehäpunonnassa jokainen kerros alkaa ja loppuu samassa kohdassa ja muodostaa yhden kehän. Kuteen alkupää limitetään saman kuteen loppupään päälle neljän loimen matkalta. Jos limitys tehdään huolellisesti, kuteen kumpaakaan päätä ei näy korin sisä- eikä ulkopuolelta.

Fitsiä eli *paripunosta* käytetään usein pitämään pohjaloimet paikallaan, ja se tuo mielenkiintoisen tekstuuriin korin seinämiin. Kahta kudetta työstetään vuoron perään siten, että loimien välissä tehdään puolikierto. Tämä punonta edellyttää erityisen joustavia materiaaleja kuten lankaa, narua, köyttä, ruohopunoksia tai ohutta pyöreää rottinkia.

Dianne Kennedy, *Laattapohjainen leipäkori*, 1998. 25 × 9 cm. Pyöreä ja litteä rottinki keraamisen laatan päällä. Kaunis käsinmaalattu laatta tekee korista ainutlaatuisen.

Kuva Esther Holsen.

Jäljityspunoksessa (tai *puno ja seura*) punotaan koko ajan kahdella kuteella. Kuteet ovat pitkiä, niitä ei ole katkottu määrämittäisiin eivätkä ne kulje peräkanava korin ympäri. Loimia on tässä punoksessa parillinen määrä. Litteiden ja puolisoikeiden kuteiden päät kavennetaan yleensä kartionmuotoisiksi, jolloin pään työntäminen punokseen ei muodosta juuri kohoumaa. Molemmat kuteet aloittavat samalta puolelta koria, toinen aivan toisen yläpuolelta, ja jatkavat spiraalimaisesti ylöspäin. Kuteita ei kierretä kuten kaksoispunonnassa. Alempi menee aina edellä, ylempi seuraa.

Jatkuva punonta on samanlaista kuin jäljityspunos, sillä siinäkin punotaan spiraalimaisesti mutta vain yhdellä kuteella. Jos haluaa saada jatkuvan palttinapunoksen, on loimia oltava pariton määrä, jolloin kude vuorottelee niiden päältä ja alta työn edetessä sivuja pitkin. Useimpien korien pohjat aloitetaan parillisella loimimäärällä, joten on joko lisättävä yksi loimi tai halkaistava yksi pituussuunnassa.

Toimikas- eli twill-punonta syntyy punomalla vaihtelevasti yhden tai useamman loimen päältä ja alta halutun kuvion mukaisesti. Silloin kerrokset eivät toistu yksinkertaisesti. Niinpä *2-2-toimikas* menee kahden loimen päältä ja kahden alta, mutta seuraava kudekerros hyppää yhden loimen yli ja punonta jatkuu tästä uudesta aloituskohdasta 2-2, jolloin muodostuu viisto kuvio, joka nousee korin sivua kuin pienet tikkaat. *Kärkitoimikaassa* kaltevuuden suunta vaihtuu, jolloin kuteet muodostavat pienen kärjen ja vaihtavat suuntaa.

Toimikaspunontaan voi soveltaa yhtä hyvin kehäteknikkaa, jatkuvaa punontaa tai jäljitystekniikkaa. Loimien määrä riippuu punostyypistä ja halutusta kuviosta.

Kehäpunontatoimikkaat (-twillit) voivat olla aika monimutkaisia, mutta niillä syntyy kauniita kuvioita. Tästä punontatekniikasta löytyy huikeita esimerkkejä Amerikan alkuperäiskansa cherokeeiden koreista. Kankaankudon mallikirjat sisältävät hyviä ohjeita vaikeammista toimikaskuvioista.

Blair J. Logue, *Toimikaskuvioinen kulho*, 2003. 15 x 6 cm.
Käsinvärjätty paperi, saarnipäre, vahattu pellava. Laakeassa kulhossa toimikaskuvio tulee kauniisti esille.
Kuva Esther Holsen.

Jatkuvat toimikkaat voidaan punoa joko parillisella tai parittomalla loimiluvulla riippuen käytetystä punonnasta. Tasaiseen etenemiseen, kuten 2-2, tarvitaan pariton määrä loimia. Pariton punonta, esimerkiksi 2-1, tehdään kolmella loimella, plus tai miinus yksi. Toisin sanoen punonta siirtyy joko eteen- tai taaksepäin yhden loimen mitalta joka kerroksella.

Blair J. Logue, *Blairin ostoskori*, 1999. 25 x 25 cm. Värjätty ja luonnonvärinen litteä rottinki, saarnipuinen sanka. Toimikaspunonta perinteisen Shaker quatrefoil -kuvion mukaan.
Kuva Esther Holsen.

Kuteiden jatkaminen

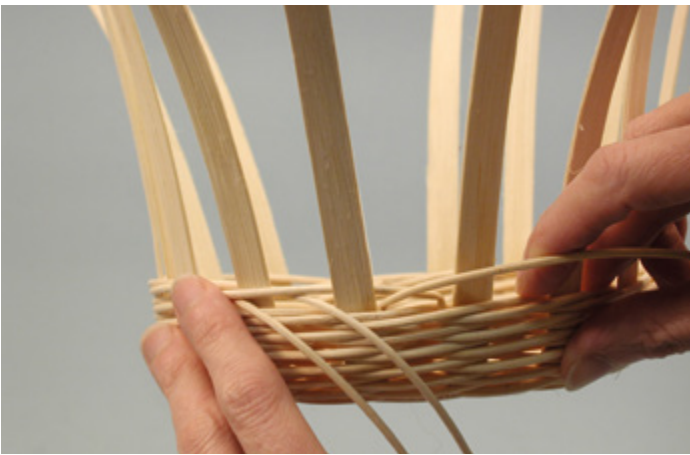
Mitä tahansa spiraalimaista (toimikas, jäljitys tai jatkuva) punosta tehdessä joutuu ennen pitkää jatkamaan kuteita. Jatka litteää ja puolisoikeaa rottinkia siten, että se menee päällekkäin neljän loimen pituudelta.

Mary Young Smith, *Aamun ylistys*, 1999. 17 x 17 cm. Pyöreä ja puolisoikea rottinki. Korin erikoisuutena on aaltopunos.
Kuva Esther Holsen.

Pyöreiden rottinkikuteiden jatkaminen on vähän monimutkaisempaa. Voit aloittaa ja lopettaa saman loimen taakse tai piilottaa päät korin seinämän sisään. Ensimmäinen tapa on helpompi, mutta siinä terävät päät jäävät korin sisälle. Toinen vaihtoehto on vaikeampi, mutta korista tulee siten tiiviimpi. Päättele kude taittamalla se loimen vasemmalle puolelle ja työntämällä alapuolella olevan punoksen muodostamaan pieneen taskuun. Tee samoin uudelle kuteelle, mutta työnnä se seuraavan loimen oikealle puolelle.

Toimikasta punottaessa jatka kudetta samoin kuin palttinassa, mutta vie kuteet vähän enemmän päällekkäin. Silloin päistä saa pitävämmän otteen.

Alma Lambert, *Fibonaccin "kissanpää"*, 2006. 30 x 24 cm. Luonnonväriinen ja värjätty litteä ja puolisoikea rottinki. Tämä toimikas perustuu Fibonaccin matemaattiseen sarjaan. Kuva Esther Holsen.

Pohjat

Kaikkien korien lähtökohtana on pohja. Se voi olla palttina- tai toimikaspunosista, kehämäinen tai puinen, avoin tai tiivis punos. Pohjapunoksen rakenne määräytyy aina sen mukaan, millaista korikuviota on tekemässä. Palttinapunospohjat ovat yksinkertaista palttinasiidosta. Toimikaspunos pohjat ovat erityistä toimikaspunontaa (usein 2-2), jossa aina seuraava kerros menee yhden loimen pidemmälle. Pyöreätä pohjaa tehdessä loimet asetetaan säteittäin. Puupohja (ympyrä, neliö tai soikio) aloitetaan tukevasta puualustasta, jonka reunoissa on reiät loimien kiinnittämistä varten. Tiiviissä punoksissa käytetään ylimääräisiä rottinginpätkiä, jotka punotaan täyttämään avoimessa pohjassa olevat raot. Näillä pätkillä ei jatketa seinämien punomista.

Tiivistäminen

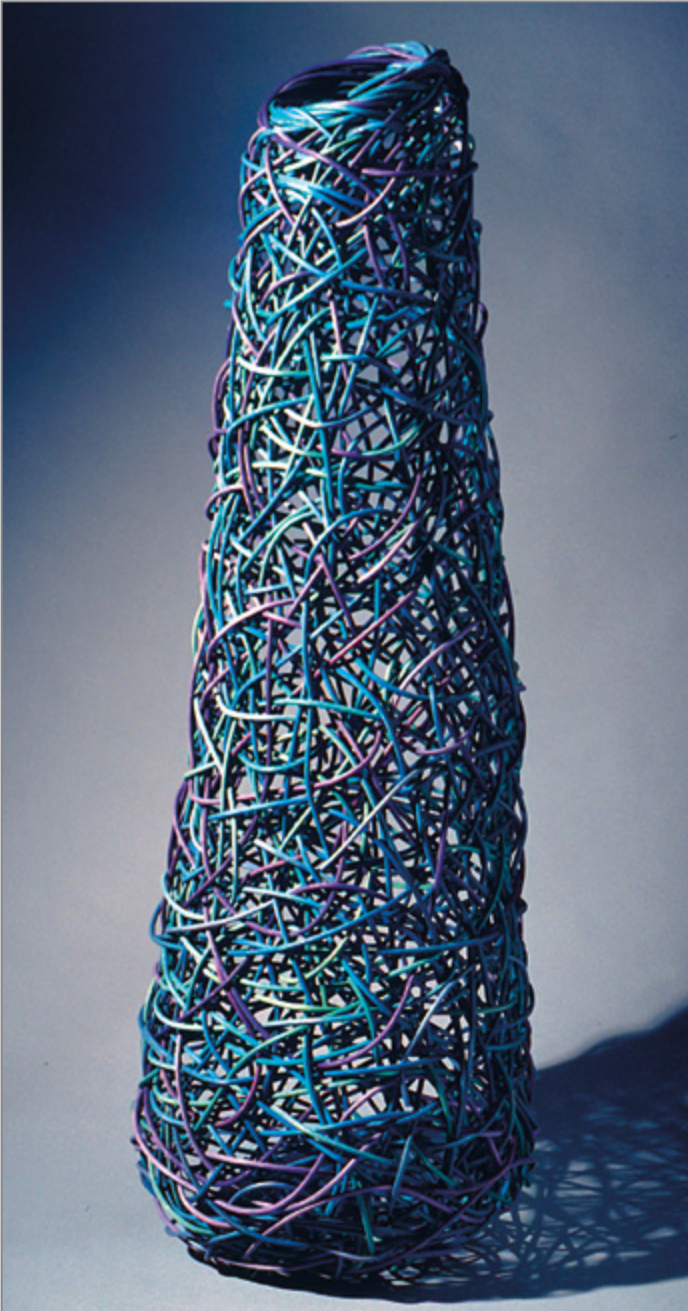
Kun punot uutta kudekerrosta, tiivistä se aina työntämällä sitä alaspäin edellistä kerrosta vasten. Tämä on tärkeä vaihe, ja jos sen tekee kunnolla, korista tulee tiivis, kaunis ja tasainen. Jotkut tiivistävät sormillaan, toiset työkaluilla. Itse käytän molempia korista riippuen. Tekipä kummalla tavalla vain, ideana on puskea kuteet niin tiukkaan kuin mahdollista. Useimpia korimateriaaleja työstetään märkinä, jolloin ne ovat paisuneet. Sama koskee niin lehtipuita, kuten saarnea ja tammea, kuin rottinkiäkin. Kuivuesaan kuteet kutistuvat ja niiden välille syntyy rakoja. Jos minulla on aikaa, annan korin kuivua yön yli ja tiivistän sen vielä kerran ennen reunuksen punomista.

Muotoilu

On aivan sama, mitä punontatekniikkaa käyttää, sillä punoja hallitsee korin perusmuotoa - ainakin teoriassa. Aloittelijalle saattaa olla vaikeaa saada koristaan haluamansa mallinen. Onneksi muotoilu helpottuu sitä mukaa kun koreja syntyy ja punoja harjaantuu työssään. Pidä siis mielessäsi tavoittelemasi muoto ja ohjaa kuteita ja loimia lempeästi haluamiisi asentoihin. Muista, että kahta samanlaista korista ei ole, vaan jokaisella on ihan oma persoonallinen ulkomuotonsa.

Koria voi jonkin verran muotoilla vielä valmiinakin. Jos pohja ei ole suora, aseta reunuksen päälle paino kuivumisen ajaksi. Jos kori on vähän liian laakea, painele seinämiä oikeaan asentoon. Epätasaista pintaa voi myös painaa esimerkiksi seinää vasten suoristaakseen sen.

Jos kori on punottu valmiin puupohjan ympärille (esimerkiksi perinteiset amerikkalaiset *Nantucket Lightship* ja *Shaker*), punominen käy helpommin, mutta pohja rajoittaa muotoilua. Kirjan ohjeista yksi on saanut inspiraation näistä vanhoista malleista, mutta siinä ei käytetä puista pohjaa.

Carla ja Greg Filippelli, *Modiglianin maljakko*, 2015. 36 x 120 cm.
Käsinvärjätty pyöreä rottinki, kaaospunonta.
Kuva taiteilijan.

Nuni Yavnai, *Nimetön toimikaskori*, 2014. 33 x 41 x 41 cm.
Toimikaskuvio, jalallinen "kissanpää". Upea lopputulos on syntynyt selkeästä muotokielestä ja värytyksestä.
Kuva Alon Levite.

Reunukset

Ystäväni ja korinpunojakollegani Blair Logue on sanonut, että kori ilman reunusta on kuin paita ilman helmäpäärmettä. Reunus antaa korille viimeistellyn ja siistin ilmeen. Reunus on yleensä paksumpaa materiaalia, usein puolisoikeaa tai puolipyöreää rottinkia, joka liitetään yläreunaan *köyttämällä* (tekemällä pistoja käsin). Ennen kuin reunus kiinnitetään paikalleen, yläreunaan asetetaan usein reunustäyte, joka tekee reunuksesta tasaisen ja sileän. Täyte voi olla pyöreää rottinkia, meriheinää, vahattua pellavapunosta tai jotain muuta riittävän joustavaa materiaalia, joka myötäilee korin yläreunan kulmia. Monet korinpunajat pitävät reunuksen kiinnittämistä hankalana. On vaikea köyttää reunus tiukasti kiinni, varsinkin jos on juuri saanut itse korin valmiiksi. Jos ehdottomasti haluaa tehdä koko työn valmiiksi yhden iltapäivän mittaan, voi reunuksen kiinnittää heti, mutta se ei ole välttämätöntä. Itse haluan nukkua yön yli ennen reunuksen tekemistä. Silloin käteni eivät enää ole väsyneet ja jaksan työntää kuteet tiukkaan ennen reunuksen aloittamista.

Käytän reunusosien paikallaan pitämiseen muovisia nippusiteitä pyykkipoikien tai klipsien sijaan. Nippusiteet saa vedettyä erittäin tiukkaan eivätkä ne luista. Haittapuoli on se, että ne ovat kertakäyttöisiä. Uudelleen käytettäviäkin siteitä on, mutta ne eivät pidä yhtä hyvin.

Liu'uttimia ja ohjaimia muovikanisterista

Sain eräältä ystävältäni vinkin, miten loimen saa huomattavasti helpommin ujutettua paikalleen. Leikkaa muovikanisterista hiukan lointasi leveämpi ja 15 cm pitkä liuska ja taita se poikittain kaksin kerroin. Leikkaa sitten taitettuun päähän kärki siten, että taitosta jää jäljelle 6 mm.

Työnnä liuska taitettuna siihen korin sivuseinämän kohtaan, johon haluat loimen. Vedä liuskan päät erilleen ja työnnä loimi niiden väliin. Muovin sileä pinta helpottaa rottingin asettamista. Pujota sitten naskali taitoksen sisään ja vedä liuskaa alas ja pois päin. Helppo homma!

Köyttäminen

Köyttäminen on "ompelemista", jolla saadaan reunuksen osat pysymään paikallaan. Köyttämiseen soveltuu mikä tahansa pitkä ja joustava materiaali. Ohut pyöreä rottinki tai vahattu lankakin toimivat, mutta useimmiten köytös tehdään kapealla litteällä tai puolisoikealla rottingilla. Joskus käytetään tuolinpäällisrottinkia, koska se on kiiltävää ja antaa korille mukavan loppusilauksen.

Kavenna aina köyttämiseen käyttämäsi materiaalin pää, niin saat sen helpommin kulkemaan haluamaasi reittiä. On olemassa monenlaisia ohjaimia, jotka helpottavat aukkojen avaamista, mutta uusi liuska mehukanisterista ajaa saman asian. Leikkaa 9,5 mm:n levyinen liuska ja työnnä se läpi siitä aukosta, josta köytöksen on tarkoitus mennä läpi. Ujuta sitten köytös materiaali liuskan sisään ja vedä se paikalleen.

Toisinaan köytöksestä on vaikea saada riittävän tiukkaa. Silloin on viisainta palata aivan alkuun ja kiristää köytös koko matkalta ennen kuin päättelee sen. Käytä vipuna naskalia tai puikkoa.

Valmiin työn viimeistelytekniikat

Ristipistoilla ja kiehkuroilla saa viimeistelyä korin pinnan. Ne eivät vaikuta korin rakenteeseen, vaan lisätään vasta muuten jo valmiiseen koriin. Ne tuovat tekstuuria ja lisäjujaa, jotka voivat tehdä yksinkertaisestakin korista varsin viehättävän. Kirjassa tutustutaan myöhemmin myös näihin tekniikoihin.

Koristeet

Korin koristeluun soveltuu mikä vain: helmet, sulat, kulkuset, nauha, luu, turkis, joitakin mainitakseni. Koristeet voi lisätä jo punoessaan tai ommella valmiiseen koriin. Yksinkertainen kori muuttuu hetkessä ainutlaatuiseksi.

Patti Quinn Hill, *Midaksen kosketus*, 2017. 24 x 23 cm.
Käsinmaalattu arkistopaperi, akryylimaali, metallilanka. Kiehkurat luovat koriin tekstuuria ja syvyyttä.
Kuva taiteilijan.

Nuni Yavnai, *Nimetön toimikaskuviainen kori*, 2016.
37 x 46 x 46 cm.

Toimikaspunottu rottinki. Voimakkaanpunainen kori olisi jo sinällään upea, mutta banaanipuusta valmistettu käärme vangitsee katseen.
Kuva Alon Levite.

Alma Lambert, *Sammien ompelukori*, 2012.
28 x 48 x 11 cm.
Luonnonvärinen ja värjätty rottinki. Korin keskivaiheille pujotettu mitta-nauha on kekseliäs yksityiskohta.
Kuva Esther Holsen.

Korinpunojan käsikirja tarjoaa hel-
posti omaksuttavat ja innostavat
ohjeet 18 kauniiseen ja käytännöl-
liseen koriin. Alkuosan yksinkertai-
sista malleista edetään vaativampiin
tekniikoihin ja näin jokaisesta harjo-
ituksesta kertyy uusia taitoja.

- Valitse oma tapasi ja etene joko
yksi kori kerrallaan alusta lähtien
tai hyppää suoraan haastavampiin
malleihin.
- Käytännönläheiset harjoitukset si-
sältävät ostoskorin, pyöreäkulmai-
sen korin, spiraalitoimikaskorin,
kylpyhuoneen pitkulaisen pikku-
korin, kissanpääkorin – ja monta
muuta.
- Aloittelijakin onnistuu luomaan
omannäköisensä aarteen, sillä kir-
jassa neuvotaan niin somistamista,
värien käyttöä kuin muotoiluakin.
- Kuusi eri kokoa sisältävästä mitta-
taulukosta on korvaamaton apu,
kun suunnittelee omiin tarpeisiin
sopivaa koria.
- Valokuvat nykyisten huippuimmat-
tilaisten töistä toimivat oivallisena
inspiraation lähteenä.

Korinpunojan käsikirja on
mainio opas jokaiselle, joka
haluaa oppia tekemään
korin omin käsin.

65.92

Kansi: Danielle Farmer ja
Taittopalvelu Yliveto Oy
www.minervakustannus.fi

ISBN 978-952-375-445-4

9 789523 754454

minerva

